

Töre & Merhamet

Sadaka taşları, Osmanlı'da sosyal dayanışmanın bir parçasıydı ve fakirlerin umut kapısıydı. Fakirler dilenmekten, zengin riya ve gösteriştten çekindiği için sadakalarını bu taşlara koyar, **fakir de gece vakti gelip ihtiyacı kadarını buradan alıp, geriye kalanını kendisi gibi bir başka fakire bırakırdı.**

Abdullah b. Amr, Hz. Peygamber'e (sav) nispet ederek şunu nakletmiştir: *"Merhametliler (var ya!)... Rahmân, işte onlara merhamet eder. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki gökyüzündeki(ler) de size merhamet etsin."*

(D4941 Ebû Dâvûd, Edeb, 58; T1924 Tirmizî, Birr, 16)

Ebû Hüreyre diyor ki: *"Ebu'l-Kâsım'ı (Hz. Peygamber'i) (sav) şöyle derken işittim: "Yalnızca şakî (bedbaht) olan kimse merhametten yoksun bırakılır."*

(T1923 Tirmizî, Birr, 16; D4942 Ebû Dâvûd, Edeb, 58)

Benim bildiğim...
Öyle büyüdüm, bu millet merhametliydi...
Merhamet...
Eskilerden ne kaldı geriye?

Almanlar için derler ki:
„Düşünürlerin ve şairlerin toplumu”
Biz Türkleri ise örf ve adetlerimiz, merhametimiz, inançlarımızla tanımlarız kendimizi.

Tanımlamalar:

Töre:

Öteden beri > ortaklaşa < uygulana gelmiş örneğin ahlaki davranış biçimlerinin, alışkanlıkların...

Bir nevi yaşam tarzının, şu veya bu nedenle belirlenen kuralların, bu manzumelerin topuna verilen isimdir.

Başkaca bir ifade şekliyle, yazılı olmayan ama ağızdan nesilden nesile aktırılarak sürdürülen bir nevi hukuk kavramıdır, bir nevi mahkeme*.

* “Töre sözcüğü Eski Türkçede türetilmek, yaratılmak ve düzenlenmek anlamlarına gelen törü- fiilinden gelir. Türkçedeki en eski yazılı örneğine 735 yılında törü şeklinde („kanun, örf, düzen“ anlamında) rastlanır. Moğolcada özellikle „Cengiz Han kanunları“ anlamında töre şeklinde kullanılan sözcük, Moğolcanın etkisiyle 13. yüzyılda ,törü’den ,töre’ye dönüşmüş olabilir. “

Örf:

Yasalarla belirlenmemiş olmakla birlikte yasa değerinde olan, halkın kendiliğinden uyduğu, kural, ilke durumundaki gelenek.

Âdet:

Bir kimsenin yapmaya alıştığı, bir kural gibi uyduğu şey. Veya bir topluluk içinde öteden beri uyulan ve uygulanan kural.

Dikkat âdet başka adet başka bir şeydir. Adet = sayı veya adet kanaması, kadınlarda görülen ve düzenli bir şekilde tekrarlanan kanama

Gelenek:

Geçmişle olan bağlantı, öteden beri yapılagelen şeyler, alışkanlıklar.

Görenek:

Bir şeyi, başka türlüünü, daha kolayını, daha işe yararını ya da yararlısını düşünmeksizin, atalardan dedelerden görüle geldiği gibi yapma alışkanlığı.

Toplumsal bilimde; uyulması için herhangi bir yaptırım bulunmayan ya da yaptırımı çok yumuşak olan davranış.

"...Allah sizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltir..."
(Mücadele, 58/11)

"...Kulları arasından yalnızca, anlama ve kavrama yeteneğine, yani vahiy bilgisine sahip olanlar Allah'tan gereği biçimde korkarlar."

(Fatır, 35/28)

"...Allah sizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltir..."
(Mücadele, 58/11)

"Yalnız şu iki kimseye gıpta edilir: Allah'ın kendisine ihsân ettiği malı hak yolunda harcayıp tüketen kimse; Allah'ın kendisine verdiği ilimle yerli yerince hükmeden ve onu başkalarına da öğreten kimse."

(Buhârî, İlim 15, Zekât 5, Ahkâm 3, İ'tisâm 13, Tevhîd 45; Müslim, Müsâfirîn 268)

Şamanizm'den gelen Türk adetleri

Türker'in Şamanizm'den İslamiyet'e geçişi yüzyıllar öncesine dayansa da günümüzde Şamanizm'den kalan birçok adet ve gelenekleri bulunuyor. İşte onlardan birkaçı:

Su dökerek uğurlama:

Gidenin arkasından su dökmek eski Türkler'deki su kültünün doğurduğu bir adettir.

Mum:

Câmi avlularında mum yakılması, ağaçlara bez ve çaput bağlanması da Şamanizm döneminden günümüze aktarılan geleneklerdir.

Tahtaya Vurmak:

Yine, istenmeyen bir olay duyulduğunda tahtaya el ile tokmak gibi üç kere vurulması da, kötülükten korunmak, kötü ruhların duymasını önlemek amacına yönelik eski bir Şaman inanışıdır.

Kurşun Dökme:

Kurşun Dökme de Şaman geleneklerinden kalan bir âdettir. Şamanlar bu ritüele “Kut Dökme” anlamına gelen “Kut Kuyma” adını vermişlerdi. İnsana musallat olan kötü ruhların olumsuz etkisini ortadan kaldırmaya yönelik olarak çok eski dönemlerde uygulanan sihir kökenli bir ritüeldi.

Kırmızı kurdale:

Loğusa kadınların başına bağlanan kırmızı kurdela Şaman döneminden günümüze kadar ulaşmış bir adettir. Bu kurdelanın anneyi ve yeni doğan çocuğu, albız denen şeytana karşı koruduğuna, özellikle Alevilik'de gözlemlenen mezarın başına bağlanan kırmızı kurdelanın da ölüye kötü ruhların musallat olmasını engellediğine inanılır

AY:

Anadolu'da yeni ayın görünmesi sırasında yere diz çökerek niyaz edilmekte, gökyüzüne, aya

ve toprağa bakarak dilekte bulunulmaktadır. Yeni ayın yeni umutlara ve yeni başlangıçlara vesile olacağı düşünülür. Bu olgu da Türkler'in eski Göktanrı inancından kaynaklanmaktadır.

Dilek tutma:

Göktanrı inancında kanlı kurbanlardan başka bir de kansız kurbanlar vardır. Saçı, yalma, yani ağaçlara veya kamın davuluna bağlanan paçavralar, ateşe yağ atma, tözlerin ağızlarını yağlama ve kımız serpme gibi törenler bu kansız kurbanlardır.

Ölüm:

Şamanizm'de köpek ruhun yaklaştığını uzaktan acı ulumayla haber verebilmektedir. Sıradan bir kişi bu ruhu görürse bu onun pek yakında öleceğine işaret sayılır. Anadolu'da günümüzde köpek uluması uğursuz sayılmaktadır. Köpeklerin bazı olayları önceden algıladıklarına ve bunu uluyarak anlattıklarına inanılır.

İçki:

Şamanlar (kamlar), Tanrı ve koruyucu ruhlar için arak (rakı) saçı saçarlar, bu kansız kurban sayılır. Oysa İslâm'da içki içilmesi kesinlikle yasaklanmıştır. Eski Türk kültüründe içki içilmesi yaygın bir gelenektir. Özellikle düğünlerde ve mutlu günlerde müzik eşliğinde içki içilmesi geleneği vardır.

Derleyenin notu:

Biliyoruz ki; defalarca ispatladım ayetler eşliğinde bu doğru değildir.
İçki içebilirsin AMA ağzına!

Yani kararıyla.

Kubbe:

Ayrıca, cami mimarisine kattığımız "kubbe" gök tanrı dininden taşıdığımız bir durumdur.

Nazar:

Anadolu’da halk arasında “nazar” olgusu çok yaygın bir inançtır. Bâzı insanların olağandışı

özellikleri olduğu ve bunların bakışlarının karşılardaki kimselere rahatsızlık verdiği, kötülük yaptığına inanılır. Bunun önüne geçmek için “nazar boncuğu”, “deve boncuğu”, “göz boncuğu” v.s. takılır. Nazar olgusu da eski Türk inançlarından.

Halı Kilim Desenleri:

Şaman'ın üzerine giydiği giysiye yılan, akrep, çiyen, kunduz gibi yabanî ve zararlı hayvan şekilleri çizilerek onların kaçırılacağına inanılırdı. Bugün Anadolu'da Türkmen köylerinde dokunan halı, kilim gibi örgüler Şaman giysilerinin izleri taşımaktadır.

Müzik:

Şamanlar ayinlerinde davul ve kopuz kullanmışlardır. Müziksiz bir ayin düşünülemez. Oysa İslam dininde Kur'an dışındaki dinî eserlerin müzikle okunması günahıdır. Şaman geleneğinin devamı olarak Anadolu'da Hz. Muhammed'in, Hz. Ali'nin hayatları müzikle okunmaktadır. Mevlit ve İlahiler sâdece Anadolu'da uygulanan müzikli anlatımlardır.

40 Sayısı:

Eski Türk inancına göre ruh fizikî bedeni 40 gün sonra terk etmektedir. Türk destanlarında kırk sayısı çok yer alır ve kırk yiğitler, kırk kızlar epeyce geçer. Manas destanında olduğu gibi, Dede Korkut hikâyelerinde kırk yiğitler görülmektedir. Kırgız türeyiş efsânesinde de, Sağan Han'ın bir kızı ve otuz dokuz hizmetçisi ile kırk kız bir gölün kenarına giderek sudan gebe kalmışlardı. Oğuz'un verdiği şölende, diktirdiği sırikların boyu kırk kulaç uzunluğunda idi. Hikâyelerde ve masallarda kırk gün ve kırk gece düğünler, kırk haremiler, kırk satır ve kırk katır çok geçer. Bazı ejderhalar vardır ki onlar yenilmez ve ölmezler, ancak bunların tılsımları bozulursa ölürlər. Bu gibi ejderhaların kırk günlük bir uyku zamanı vardır. İşte bu zamanda ejderhanın yanına gidilir, üzerinden kırk tâne kıl koparılır, ateşe atılarak yakılırsa ejderha da ölür.

40 sayısı da totemcilik döneminden kalma bir inanıştır. Semâvî dinler dâhil tüm dinlerde 40 sembolizm aşının görülmesi dinlerin evrim süreci konusunda fikir vermektedir. İslâmiyet'te ölümün ardından 40 gün geçtikten sonra Kur'an ve Mevlit okutma âdetlerinin, Musa'nın Tanrı'nın buyruklarını Tur dağında 40 gün 40 gecede almasının, eski Mısır'da firavunun

ölümünden kırk gün sonra cennete gidebilmek için bir boğa ile mücadele etmek zorunda kalmasının, Hristiyanların paskalyaya 40 gün oruç tutarak hazırlanmasının, Ayasofya kilisesinin zemin katında 40 sütunun ve kubbesinde de 40 penceresi olmasının kökeninde o devirlerden kalma Şaman veya totem geleneklerine benzetilmektedir.

Mezartaşı:

Şaman âyin sırasında yardımcı ruhlarını kullanmaktadır. Ölülerin, âilenin vefat etmiş büyüklerinin, eski Şamanlar'ın ruhlarının, ormanın, suyun ve yerin yardımcı ruhlarının da Şaman'a yardım ettiği kabûl edilir. Ölen büyüklerin ruhlarının çoğalması sonucu bu ruhların en kıdemlisinin ruhların başına geçeceğine ve bunun da diğerlerinin yardımı ile Şaman'a yol göstereceğine inanılır. Kuş biçiminde düşünülen bu ruhlar Şaman'a gökyüzüne yapacağı yolculukta yardımcı olmaktadır. Toplumda ulu kabûl edilen kişilerin ölümünden sonra ruhlarından medet ummak mezarları kutsamış ve bu yerler medet umulan yerler hâline gelmişlerdir. Günümüzde mezar, türbe, yatır ve benzeri yerlerin ziyareti ve bunlardan medet umulması da bu inanç sisteminin devamı olarak ortaya çıkmıştır.

Eski Türkler’de mezarları gizleme geleneği yoktur, aksine özellikle büyüklerin özel mezarları yapıp, üzerlerine bir yapı (bark) yapılmış, barkın iç duvarları ölünün yaşarken katıldığı savaş sahnelerini gösteren resimlerle süslenmiştir. Ayrıca mezarın veya mezar yapısının üstüne Balballar dikilmiş, sıradan kişilerin mezarlarına da, belirli olması için tümsek biçimi verilmiştir.

Arap dünyasında mezar taşı yoktur. Ölünün toprakla bütünleşmesi ve zaman içinde kaybolması istenir. Kutsanması günahıdır. Mezarlara taş dikilmesi ve bu taşın san'at eseri hâline getirilecek kadar süslenmesi İslam coğrafyasında sadece Anadolu’da görülmektedir.

Osmanlıda Güzel Adetler

Kahve Fincanları ve Zarfları

Kübera arasında her türlü süs eşyasına gösterilen rağbet bir zamanlar aşırı bir düşkünlük ve iptila derecesine kadar varmıştı. Bu isteklere uyarak kullanılan kahve fincan zarflarının da birçok çeşidi yapılmış ve çok pahalıya satılan cinsleri ortaya çıkmıştır.

Küberadan kimseler akranlarında gördüklerine kendilerinin de sahip olabilmelerini bir haysiyet meselesi yaptıklarından bunların aynını tedarik etmek âdeti bir mecburiyet haline gelmişti. Bunlar birçok söylentilere yol açmaktaydı. Bir kısmı da akranına üstün gelebilmek için yeni bir şeyler yapmaya kalkışmış ve bu suretle ortada her şeyin pek çok nevi çoğalmıştır. Bu gibi eşya bir taraftan zerafetin, bir taraftan da servetin bir deliliydi.

Kahve fincan zarflarının eskiden mevcut olan neveleri şunlardır: Altın üzerine mine ve mücevherli, altın ve çiçekli mineli, sırf altından üzeri oyma çiçekli, gümüş ve üzeri oyma çiçekli, Manastır ve Prizrenkâri gümüş tel örme, yıldız taşından, yeşim taşından, kan taşından, Gergedan boynuzundan, abanozdan üzeri gümüş kakmalı, safi abanozdan, Saksonyadan, tombak denen, altı bakır üstü altın yıldız kaplamalı ve kabartma çiçekli cinsleri, kuka denilen ağaçtan, ödağacından, bakırdan üzeri soğuk mineli.

Adi dökme pirinçten yapılmış olanlar yanı sıra murassa ve mineli tarafların içine ufak boyda mızık konmuş, kahve içildiği zaman altındaki düğmesi çevrilip kurulan ve elde tutulduğu sırada mızık çalan cinsleri de vardı. Böyle değerli zarfların minelileri daima çift çift alınır, satılırdı.

Kahve fincanlarına gelince en makbulu eski madenden, Saksonyadan düz beyaz veya beyaz üstüne çiçekli, kahverengi ve devetüyü renginde olanlardı. Zehir tutmaz diye meşhur Gergedan boynuzundan, billûrdan fincanlar da vardır. Adi kahve fincanlarını da bu arada eklemek lazımdır.

Osmalı'da İsim Tesmiyesi (Ad Koyma)

Doğumdan üç gün sonra çocuğa isim takılır. Çocuğun pederi varsa o, eğer büyük pederi veya büyük validesi varsa onlardan biri abdest alıp Besmele ile odaya girer. Lohusanın hal ve hatırını sorduktan sonra kible tarafına yüzünü çevirir, diz üstü oturur ve çocuk kundaklı olarak kendisine verilir. O da çocuğu Besmele ile dizinin üstüne koyar. Allah'a şükrettikten ve Peygamberimizin ruhuna Salât-ü Selam okuduktan sonra çocuğun sağ kulağına önce ezan-ı şerif okur, daha sonra takacağı ismi üç kere söyler, sonra da yine çocuğun kulağına üç kere Kelime-i şehâdet telkin eder. İsim tesmiyesi böylece son bulduktan sonra lohusa hanıma yüzük, saat, elmas iğne gibi bir hediye verir, odadan çıkar.

Osmanlı'da Bayram

Osmanlı'da bayram, Sultanın bayram namazı için camiye gelişiyle başlardı. Namaz sonrasında saraya dñnen padişah ÷nce annesinin elini ÷p÷p ardından diğerk aile efradıyla bayramlaşırdı. Padişah, bayram tebriğinin ardından g÷zel işlemeli keselerle çocuklara para saçararak onları sevindirirdi.

Osmanlı'da Kapı Tokmakları

Osmanlı kapılarının tokmakları bile başlı başına bir k÷l÷t÷rd÷r ve Osmanlı insanının sosyal hayata bakışının bir simgesidir. Osmanlı insanı hayata “helâl” ve “haram” perspektifinden bakardı. Kapı tokmakları bile bu hassasiyeti yansıtırdı. İ içe, ya da ÷st ÷ste bindirilen tokmalardan biri kalın, diğeri ince ses çıkarırdı. Erkek konuklar kalın ses çıkararak kapı tokmağın, kadın konuklar ise ince seslisini kullanırlar, böylece ev sahipleri kapıdaki misafirin kimliğı hakkında bilgi sahibi olur ve ona g÷re karşılırlardı.

Eğerkapıyı alan kadın ise ev hanımı kapıyı ev haliyle açardı. Gelen misafir erkek ise ev hanımı ÷rt÷n÷p kapıyı açar ya da mahremi (kocas, oğlu vs.) açardı.

Yaş Sorulması:

63 yaşını geçmiş büyüklere yaşları sorulduğunda “Haddi aştık” cevabını verirlerdi. Bunun sebebi ise Peygamber Efendimiz’in 63 yaşında vefat etmesidir.

Kandil Uçurtmaları

Kandil uçurtmalarının iplerinin bir ucu minarelerin şereflerine, diğer ucu da cami avlusunun şerefeye karşı bir yerinde yer alan yüksek bir yere bağlanırmış. Uçurtmacı teravihten sonra

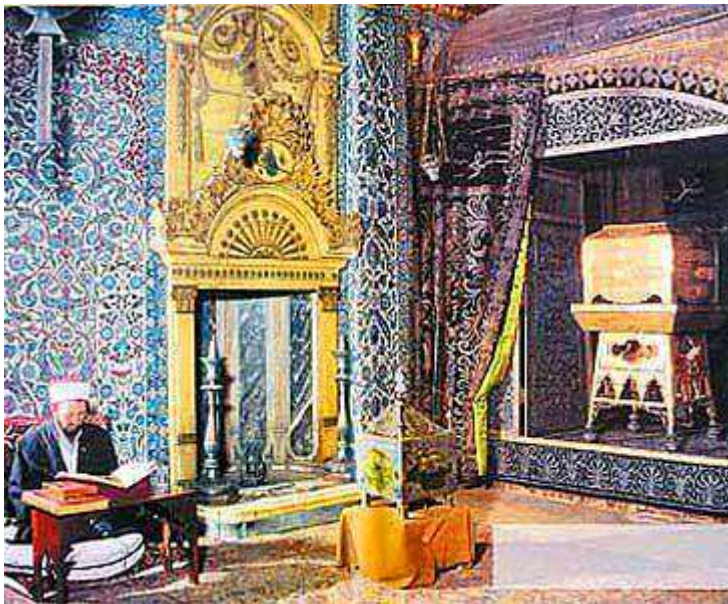
uurtmayı uçurur, seyirciler cami avlusunda birikir, uurtmacı da o sırada kandil ipini avluya bağlı olduğu yere kadar salıverirmiş. Bu esnada seyirciler kandil kutusunun bir tarafına şeker gibi şeyler koyarak uurtmacıya hediye gnderirlermiş.

Cerre ıkmak

Cerre ıkmak Ramazan geleneklerinden birisi idi. Osmanlı devletinde medreselerde yaz tatilleri  Aylarda verilirdi. Bu tatillerde seçilmiş medrese talebeleri hem kendi bilgilerini pekiştirmek, hem de dinîkonularda halkı aydınlatmak için İmparatorluğun farklı bölgelerine gönderilirlerdi. Bu göndermeye “cerre çıkmak” denirdi. Medrese ğrencileri için cerre çıkmayı bir noktada bugünkü üniversitelerin staj eğitimleri gibi de anlamak mümkündür. Cerr de kelime anlamı itibarı ile kendine çekmek, cezbetmek manasındadır.

Hırka-i Saadet,

Hırka-i Saadet, Hz. Muhammed'e ait olan, keçi tüyünden yapılmış geniş kollu hırka, Hırka-i Saadet Dairesi ise Topkapı Sarayı'nda, bu hırkanın muhafaza edildiği yere verilen isimdir. I. Selim, Mısır'ı fethettikten sonra, diğer kutsal eşyalarla birlikte hırkayı da İstanbul'a getirmiştir.

Hırka-i Saadetin içinde saklandığı gümüş sandukanın ve altın çekmecenin anahtarları yalnız padişahın kendisinde bulunurdu. I. Selim'den, Halife Abdülmecid'e kadar devam eden ve bir gelenek haline gelen Hırka-i Saadet ziyareti, her Ramazan ayının 15'inde padişah, sadrazam, şeyhülislam ve diğer devlet erkanı tarafından yapılır. Padişah kilitleri açar, hırkayı çıkarıp önce kendisi, daha sonra erkan yüzlerini ve gözlerini sürerler, bu sırada imamlar ve müezzinler sürekli olarak Kur'an okurlardı.

Mahyalar

ünümüze kadar gelen bir Osmanlı sanatıdır. Günümüzde elektrikle yazılan mahyalar, eski zamanlarda son derece karmaşık ve zahmetli bir sanattı. Mahyacılar ramazanın her akşamına ayrı ayrı sözlerle mahya kurmak için gün boyu çalışır; ve iftardan sonra yüzlerce kandillerden oluşan mahya iki saat yanardı.

Sadaka Taşları

Sadaka taşları taş bloklardan oluşan, genellikle cami veya türbe köşelerinde bulunan, ortası çukur, bir buçuk-iki cm yüksekliğinde taşlardı. Bu taşlar Osmanlı'da sosyal dayanışmanın bir parçasıydı ve fakirlerin umut kapısıydı. Fakirler dilenmekten, zengin riya ve gösterişten çekindiği için sadakalarını bu taşlara koyar, fakir de gece vakti gelip ihtiyacı kadarını buradan alıp, geriye kalanını kendisi gibi bir başka fakire bırakırdı.

Zimem defterini

Osmanlı'da ramazan günlerinde zenginler, hiç tanımadıkları mıntikalardaki bakkal, manav vb. dükkanlarına girer, onlardan Zimem defterini, yani veresiye defterini çıkarmalarını isterdi. Baştan, sondan ve ortadan rastgele sayfaların yekununu yaptırıp, "Silin borçlarını... Allah kabul etsin" der, çeker giderdi. Borcu ödenen, borcunu ödeyenin kim olduğunu; borcu sildiren, kimi borçtan kurtardığını bilmezdi. Zimem defteri, bugünün veresiye defteridir. Defterin başından, sonundan ve ortasından rastgele sayfalar koparır ve "Silin borçlarını, Allah kabul etsin" derlerdi. Böylelikle borcu olan, borcunu kimin ödediğini; borcu ödeyen de kimin borcunu ödediğini bilmezdi.

Kız İsteme:

Kız istemeye gelen damadın namaz kılıp kılmadığını anlamak için pantolonunun diz izine bakılırdı.

Penceredeki Çiçekler:

Pencerede sarı çiçek varsa bunun anlamı "Bu evde hasta var, kapının önünde ya da sokakta gürültü yapma" demektir. Kırmızı çiçeğin anlamı da "Bu evde gelinlik çağına gelmiş, bekâr kız var. Evin önünden geçerken küfür etme ve konuşmalarına dikkat et" demektir.

İnceliğe, zarafete bakar mısınız?!!!

Hanımlara Hediye:

Erkekler, hanımlara hediye olarak ayna alırdı ki, bunun anlamı “Sana senden daha güzel verilebilecek bir hediye yok” demektir.

Kavuklar:

Osmanlı'da giyilen kavukların farklı anlamı vardı. Giyilen kavukların şekli ve cinsi, herkesin sınıf ve mezhebine göre değişirdi. Kavuğun şekline bakılıp herkesin mensup olduğu sınıf anlaşılırdı. Böylece hangi kavuğu kimin giydiği öğrenilirdi ve hiç kimse bir başkasının giydiği kavuğu giymezdi.

Kahveler:

Dersaadet'in her mahallesinde o mahalle halkına özel kahveler bulunurdu. Bunun yanı sıra her mahallede gençlere özel kahveler de bulunurdu. Hamallar, seyisler, uşaklar kahvesi,

arabacılar, ahçılar kahvesi gibi her sınıf ve meslek grubuna mahsus bu kahveler, işsiz olanların iş bulmak için bekledikleri kahvelerdi. Kahvenin sorumlusu, bir meslek erbabı geldiğinde bu gençleri seçer ve onlara kefil olurdu.

Merdivenler:

Merdivenden çıkarken erkek, hanımının arkasından yürürdü. Bunun nedeni hem hanımının vücudunun ifşa olmasını engellemek hem de düşerse tutabilsin dıyedir. Aynı sebepten dolayı merdivenden inerken yine erkek önden inerdi.

Derleyenin notu:

Centilmenliğin kitabında halen yazar bu davranış şekli!

Adet, Gelenek ve Görenekler

1. DOĞUMLA İLGİLİ GELENEKLER

Yörede, kadının ilk doğumuna önem verildiğinden daha çok ilk bebek için hazırlıklar yapılmakta, diğer doğumlarda özel bir hazırlığı ihtiyaç duyulmamaktadır. Çocuk doğunca hısım akraba o eve çocuk görmeye giderler. Çocuk görmeye gitmeye "Doğuya Gitme" denilir. Hazırladıkları hediyeleri, öğle yemeğinden sonra alıp çocuk evine gidilir. Hediyeler uygun şekilde verilir.

Çocuk bir - birbuçuk yaşına geldiği ve diş çıkarmaya başladığı zaman "Diş Dirgiti" denilen bir adet yapılır.

2. SÜNNET TÖRENİ

Hali vakti yerinde olanlar, erkek çocukları için sünnet düğünü yaparlar. Sünnet genellikle iki ile oniki yaş arasında yapılır. Düğün öncesinde köylerde oku dağıtılırken, ilçe merkezlerinde düğün kartları hazırlanarak davet yapılır. Sünnet hazırlıkları bittikten sonra düğün hazırlıklarına başlanılır. Düğün genellikle iki gün olarak yapılır. İlk gün sünnet olacak çocuk ya da çocuklar çalgı ile gezdirildikten sonra dini bir törenle sünnet ettirilir. Akşam sünnet olan çocuğun acısını unutturacak çeşitli eğlenceler düzenlenir. İkinci gün genellikle 8.30 - 13.00 arası gelen misafirlere yemek verilir. Daha sonra yemeğin verildiği gün yemeğin bitiminden sonra çocuklar gezdirilerek sünnet edilir.

3. ASKERE UĞURLAMA VE ASKER KARŞILAMA

Askere gitmeden iki hafta kadar önce gidecek olanların ve arkadaşlarının düzenlediği eğlenceler başlar. Akrabalar ve komşular tarafından askere gidecek kişi eve davet edilerek ağırlanır. Askere gidileceği akşam namazından öncesi askerler önde, imam ve hak arkasında olmak üzere imam tarafından dua edilir. Dua ettikten sonra askerler herkesle vedalaşırlar, helalleşirler. Askerlerin gidecekleri günün sabahı askerler ve yakınları köylerde köy meydanında, ilçe ve şehirde otobüs terminallerinde toplanırlar. Askere giden kişilere akrabalar ve komşular tarafından genellikle para hediyesi verilmektedir. Toplu olarak uğurlama yapılırken davul, klarnet, saz ve darbuka gibi çalgılar çalınarak askerlere moral verilmeye çalışılır. Uğurlamalar yapıldıktan sonra asker ailelerine "Allah kavuştursun" denilir.

4. EVLİLİKLE İLGİLİ GELENEKLER

Yörede evlenmelerde özellikle yaş, sosyal ve ekonomik denklikler gözetilir. Kız ve erkeğin seçiminde soy ve sülalenin araştırılmasına özen gösterilir. "Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al" , "Kız anadan öğrenir bohça düzmeyi, oğul babadan öğrenir sohbet gezmeyi" sözleri bumun belirtisidir.

4.1. Görücülüğü Gitme, Kız seçimi: Tespit edilen kızların evine görücüler, kendi aralarında kararlaştırdıkları bir günde haber vererek gidereler. Gelen misafirlerin ziyaret sebeplerini anlayan ev sahibi misafirlerine gereken saygıyı gösterirse de, kızlarını birden bire verecek izlenimini yaratacak davranışlardan kaçarlar.

Eve dönen görücüler görebildiklerini konuşurlar ve kız ile ailesi hakkında olumlu ya da olumsuz bir karara varırlar. Kız oğlana gösterildikten sonra kesin bir sonuca varılır.

4.2. Kız İsteme: Kız isteme işi, hem kadınlar hem erkekler tarafından yapılır. Eskiden oğlan tarafının yakın akrabalarından bir grup, istemek için kız evine giderlerdi. Kısa bir

sohbetten sonra "sizin tutmaç keseni, bizim kalem tutana uygun ve münasip gördük" denirken, günümüzde "Allah'ın emri, peygamberin kavliyle kızınızı oğlumuza münasip bulduk, siz ne dersiniz?" denilerek kız istenir ve oğlanın hüner ve meziyetleri anlatılır. Kız evi ise "iyi geldiniz, hoş geldiniz ama kızımız küçük, borçluyuz, evimiz pek yalnız, çocuk da giderse elimiz ayağımız kuruyup kalacak" cevabını verirler. Kızı isteyen taraf da "biz sizi sıkmayız, hepsinin kolayı bulunur, kızın yeri iyidir, kaçırmayınız" gibi gönül alıcı sözler saf ederler. Eğer kız tarafı olumlu düşünüyor ise "Allah nasip etmiş ise ne diyelim" ya da "birkaç gün sonra cevap verelim" derler.

Oğlan evinin ikinci ve üçüncü gidişinden sonra söz kesilir ve kız evi oğlan evine "mendil alma" adı altında bir bohça verir. Bundan sonra kız ile oğlan bağlanmış sayılırlar.

4.3. Nişan: Oğlan evinin uygun bulduğu bir günde nişan töreni yapılacağı önceden kız evine bildirilir. Nişan, kız ailesinin evi yeterli ise kız evinde, değilse sinema, düğün salonu vb. gibi geniş bir yerde yapılır. Kız ve oğlan evinin akraba, eş, dost ve arkadaşları nişan yerinde toplanırlar. Oğlan evinin sosyal ve ekonomik durumuna göre takılması gereken takılar takılır.

Oğlan tarafının büyüklerinden biri kızın ve oğlanın adlarını söyleyerek nişan yüzüklerini takar ve mutluluk diler. Nişanlı geçler daha sonra misafirlerin ellerini öperler.

4.4. Düğün: Düğün genellikle üç gün sürer. Düğünden bir hafta on gün önce hazırlıklara başlanır. Düğün yemekli ve çalgılı olacaksa aşçı ve çalgıcılar tutulur. Kız tarafı, kız için elbiseler ve kumaşlar beğenir, oğlan tarafı, bunların masraflarını karşılar. Köylerde yapılan düğünlerde oğlan tarafı okucu (okuyucu) çıkararak düğün gününü duyurur.

Eskiden düğünler şu şekilde yapılmış:

Yük Yığma: Oğlan evinin aldığı sandık, yaygı, giysi, takı gibi hediyeler Pazar günü davetlilere sergilenirmiş. Bunlardan geline ilişkin olanlar akşam gelin sandığına, öbürleri de başka sandıklara konarak kız evine gönderilirmiş. "Yük Yığma" denilen bu sandıkları getirenlere kız evinin büyükleri çeşitli hediyeler verirmiş.

Tel Hamamı: Oğlan evi Pazartesi sabahı yakındaki hamamlardan birini kiralarmış. Misafirler kapıda karşılanır, gelenlere uygun yerler gösterilir, sabun ve kına verilmemiş. Gelin gelince def ve dümbeleklerle yıkanma yerine geçilirmiş. Gelin yıkandıktan sonra saç örtülür, zülûf kesilirmiş. Pide, meyve, çerez sunulur ve misafirlere akşam kınaya beklendikleri bildirilirmiş. Kına yakılmasından sonra "çekici" denen kadın gelinin yakınlarından birini kaldırarak oyunu açarmış.

Gelin Hamamı: Çarşamba günü öğleden akşama kadar sürermiş. İki tarafın misafirleri katılmış. Gelinin kınası misafirler dağıldıktan sonra yakılmış. Bu sırada yalnız çok yakın akrabalar gelinin yanında bulunur, el ve ayaklarına kına yakarlarmış. Kimi yerlerde de evlendiğinin anlaşılması için güveyin avuç içine de kına yakılmış. Oğlan evinde düzenlenen kına gecesi yörede "semah gecesi" diye adlandırılmış.

Gelin Çıkarma: Oğlan evinin büyükleri önde, öbür davetliler arkada olmak üzere (kimi yerlerde güveyi de yanlarına alarak) Perşembe sabahı kız evine gidilirmiş. Arkadaşlara düğün alayı gelinceye kadar gelini hazırlar çeşitli eğlencelerle (Gelin okşama) üzüntüsünü gidermeye çalışır, kimi yerlerde de güveyin arkadaşlara Perşembe sabahı "Güvey Hamamı" düzenler, ondan sonra gelin çıkarmaya gidilirmiş.

Gelin ata bindirilip oğlan evine gelindiğinde de karşılama töreni ve eğlenceleri yapılmış. Gelinin duvağı gerdeğe kadar açılmazmış.

Gelin Ertesi: Gerdekten sonraki üç gün yörede "gelin ertesi" diye adlandırılmış. Dost ve akrabalar gelini ziyaret eder, kutlarmış.

Köylerde ve kasabalarda bazı değişikliklerle varlığını sürdüren bu gelenekler, merkez şehirlerde büyük ölçüde bırakılmıştır. Çağrılar "Okucu" yerine davetiyelerle yapılmakta, nişan ve düğün törenleri salonlarda ve açık alanlarda düzenlenmektedir. Hamam törenleri ise tamamen canlılığını kaybetmiş durumdadır.

Günümüzde ise yapılan düğünler üç gün sürmektedir. Cuma günü düğün evine Türk Bayrağı çekilerek düğün evi belirlenir. Çalgıcılar buraya gelerek, orada bulunanlara çalgı çalarlar. Düğün yemeği için tutulan aşçı da, yemeği pişirme hazırlıklarına başlar. Gece yarısına kadar çalgılar eşliğinde eğlenirken düğün yemekleri de pişirilmiş olur. Düğünün ikinci günü olan Cumartesi günü, yemekler yedirilir. Saat 8:00'den 13:00'e kadar gelen misafirler yemeklerini yerler. Yemeğe gelen misafirler düğün hediyelerini de bu sırada getirebilirler. Cumartesi akşamı ise kız evinde kına gecesı yapılır. Kına gecesinin Cuma akşamları da yapıldığı görülür. Kına gecesinde geline ve gelen misafirlere kınalar yakılır. Kuruyemişler ikram edilir. Ayrıca def ile birtakım eğlenceler düzenlenmesiyle birlikte gelini ağlatmak ve hüznlendirmek için birtakım türküler söylenir. Buna "gelin okşaması" denilir. Bu akşam güvey evinde de "semah geçesi" denilen birtakım eğlenceler tertip edilir.

Düğünün son günü dolan Pazar gününe "gelin çıkarma" denir. Öğle namazını müteakiben gelin oğlan tarafının misafirleriyle birlikte kız evine gelinerek alınır. Gelin bir hoca nezaretinde dua edilerek kız evinden alınır ve arabaya bindirilir. Gelin küçük yerlerde bir caminin etrafında dolaştırılarak oğlan evine getirilir. Şehir merkezlerinde ise arabalarla bir şehir turu atıldıktan sonra oğlan evine gelinir. Gelin arabadan inerken ve oğlan evine girerken güvey cebinden para ve şeker çıkararak havaya saçır ve etrafta bulunan herkes bundan almaya çalışır.

Gelin eve geldikten sonra kadın misafirler gelinin evine çıkarak evi gezmeye başlarlar. Gelinin eşyalarını ve çeyizlerine bakarlar. Daha sonra misafirler dağılır. Yatsı namazından sonra güvey, arkadaşları tarafından gelin evine getirilerek gerdeğe sokulur.

Pazartesi günü gelinin evinde "Erte" denilen bir eğlence tertip edilir.

Düğünden bir veya birkaç gün sonra yeni evliler kız evine el öpmeye giderler. Bir hafta sonra da kız ve oğlan evi birbirlerine yemekli davet verirler.

5. HAC GELENEKLERİ

Günümüzde hacca uğurlama şekilleri ve karşılama adetleri eskiye göre değişikliklere uğramıştır. Hacca gitmeden bir hafta - 15 gün önce hacı adaylarına herkes, dilediği şekilde hediyeler verir. Ayrıca hacı adaylarının akrabaları, gidişten bir ay öncesinden itibaren onları yemeğe çağırmaya başlarlar ve Hacı Yemeği verirler. Hacılar Isparta'da Ulu Camii'nin önünde toplanarak otobüslere bindirilir. Hacılar ihramlarını giymiş bir vaziyette giderler. Otobüs ve arabaların üzerine Türk Bayrakları asılır.

Hacılar hacdan döndüklerinde havaalanında karşılayanlar olduğu gibi, şehirde, Ulu Camii önünde de karşılamaya gelenler olur. Hacı evine geldiğinde hacı ziyaretlerine gidilir.

Gelenlere zemzem takımı içinde zemzem suyu ile hacı yağı ve hurma ikram edilir. Genellikle akşam yapılan bu hacı ziyaretlerinde gelenlere gümüş yüzük, tespih ve takke gibi hediyeler verilir.

Hacılar yaklaşık 10 veya 20 gün sonra varlıklarının durumuna göre "Hacı yemeği" verilir.

6. ÖLÜMLE İLGİLİ GELENEKLER

Bir kişi ölünce dini vecibelere göre defnetme işlemleri başlar. Şayet ölünün yakınları, şayet ölenin yakınları uzakta iseler ölü gömülmez, bekletilir. Bütün aile yakınları ve akrabaları tarafından "katmer" edilir. Baş sağlığına gelenlere ikram edilir.

Cenaze tabuta konulduktan sonra genellikle tabutun üstüne halı konulur, daha sonra bu halı bir camiye gönderilir. Cenaze defnedip gelenlere pide ayran veya mahalli yemeklerden pişirilerek yedirilir. Ölüm gününü takip eden bir hafta veya on gün çeşitli yemeklerle birlikte akşam yemeğini yemeğe gelirler. Ölenin yedinci günü pişi yapılır, komşulara dağıtılır. 52. günü de mevlidi şerif okutularak yemek verilir.

7. BAYRAM GELENEKLERİ

Yöre halkı dini örf ve adetlerine çok bağlıdır. Bilhassa üç ayların girişiyle oruç ve namaz ibadetlerinde, hayır, hasenat işlerinde artmalar olur.

Mübarek günlerde topluca mahalle camilerine gidilir. Evlerde ise "geçe bekleme" adı verilen ibadetler yapılır. Yine mübarek günlerde şehir merkezlerinde kandil simitleri satılır. "Arasta" denilen yerlerdeki esnaflar, bir araya gelerek ortaklaşa irmik helvası yaptırıp sokak başlarında hayır için dağıtırlar. Arife günü veya bayram namazından çıktıktan sonra mezarlıklara gidilir, geçmişlerin ruhuna fatihalar okunur. Ramazan boyunca herkes oruç ve namaz ibadetlerini yapmaya çalışır. Kurban bayramlarında yine mezarlıklara gidilir ve yakın akrabalarından başlamak üzere bayram ziyaretleri yapılır.

8. MEVSİMLİK BAYRAMLAR

Yörede mevsimlik bayram olarak Nevruz ve Hıdrellez bayramları kutlanır. Nevruz kutlamaları daha çok Alevi-Bektaşî inancına bağlı topluluklarda cem yapılarak kutlanmaktadır. Hıdrellez gecesi (5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan gece)nde ise birtakım niyetler tutulur. Bolluk, bereket, kismet, şans, sağlık ve sıkıntılardan kurtulmak şeklinde birtakım dilekler tutularak, Hızır tarafından bunların gerçekleşmesi dilenir.

Isparta'da hıdrellezin kutlandığı hemen her yerde kır ve yeşillik alanlara gidilerek piknikler yapılır. Yemekler yenilerek eğlenilir ve sohbetler yapılır.